

КРИТЕРІАЛЬНО-ПОКАЗНИКОВА ХАРАКТЕРИСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті представлено рівні сформованості міжкультурної толерантності, критерії та показники. На основі аналізу науково-педагогічної літератури з'ясовано, що міжкультурна толерантність складається з певних взаємопов'язаних компонентів, зокрема, таких як: когнітивний, мотиваційно-стимулюючий, емоційно-оціночний, комунікативно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний. В якості критеріїв виділено: пізнавальний, аксіологічний, афективний, поведінковий, особистісний. Відповідно до критеріїв сформованості міжкультурної толерантності встановлено рівні (високий, середній, низький) та показники.

Ключові слова: міжкультурна толерантність, компонент, критерій, показник, рівень.

Постановка проблеми. Феномен міжкультурної толерантності характеризується неоднозначністю виділених ознак та проявів, комплексністю та багатоаспектністю. Тому для вивчення толерантності застосовуються суттєво різні методи.

В основі діагностики будь-якого процесу лежить рівневий підхід. Тому критерії, показники та рівні сформованості міжкультурної толерантності є необхідними для розробки діагностичної програми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Критерій (від грец. *kriterion* – ознака, яка служить основою для оцінки) – мірило для оцінки, визначення, зіставлення явища або процесу; ознака, що є основою класифікації [1: 150].

Критерій в педагогіці – це сукупність показників, що дають якісно-кількісну характеристику стану об'єкта навчання на певному рівні [2].

При розробці критеріїв оцінки рівня сформованості міжкультурної толерантності студентів коледжів ми звернулися до наукових праць А. І. Альошиної [3: 63], Н. О. Асташової [4: 77], В. Г. Гімалієва [5: 25], О. А. Гриви [6: 70], І. Б. Гриншпун [7: 31], О. С. Магієнко [8: 28], Л. Р. Слобожанкіної [9: 31], Ю. В. Тодорцевої [10: 63] та ін.

Мета даної статті – визначити критерії, показники та рівні сформованості міжкультурної толерантності у студентів коледжів.

Виклад основного матеріалу. А. І. Альошина, досліджуючи формування міжкультурної толерантності лінгвістів-перекладачів виділила лінгвокультурологічний, емоційно-ціннісний та комунікативно-діяльнісний критерії. Показниками лінгвокультурологічного критерію є знання культурної і мовної картини світу (знання іноземної мови, знання своєї і чужої культури, знання про толерантність, знання правил міжкультурної комунікації, знання про культурні особливості міжкультурної комунікації, знання про роль перекладача як посередника в міжкультурній комунікації), орієнтація в ситуаційному контексті, вибір адекватного стилю комунікації, толерантність до мови, яка вивчається. Показниками емоційно-ціннісного критерію є емоційна стабільність, доброзичливість, соціальна відповідальність, чутливість партнера, чемність, екстравертність. Показники комунікативно-діяльнісного критерію: відсутність стереотипів, забобонів, гнучкість мислення, критичність мислення, відсутність напруженості в поведінці, товариськість, уміння знайти вихід зі складної ситуації [3: 63].

М. О. Маннанова, вивчаючи виховання міжкультурної толерантності студентів університету в лінгвістичній освіті, виокремила когнітивний, ціннісно-мотиваційний та поведінковий критерії. За рівні вихованості міжкультурної толерантності студентів у лінгвістичній освіті було виділено пасивний, рефлексивний та активний. До основних показників когнітивного критерію дослідниця відносить знання іноземної мови як невід'ємного компонента іншомовної культури – знання про систему мови, функції мови як засобу спілкування, про норми мовних відносин, невербальні засоби спілкування, статус, історію та розвиток мови, її роль та місце у світі. Основними показниками ціннісно-мотиваційного критерію є знання фактів іншомовної культури, через які можливе усвідомлення системи цінностей народу, засвоєння системи іншомовної культури. Поведінковий критерій характеризується мовними вміннями (засобами спілкування) – говоріння, аудіювання, читання, письмо, вміння спілкуватися з представниками іншої культури [11: 103].

Л. Р. Слобожанкіна, вивчаючи формування міжкультурної толерантності майбутніх спеціалістів у процесі іншомовної підготовки, за основу діагностування взяла наступні критерії: когнітивний, інструментальний, мотиваційний, рефлексивний. Дослідниця вважає, що когнітивний критерій передбачає ступінь сформованості професійних знань, необхідних майбутньому фахівцю для здійснення

толерантної міжкультурної комунікації і основними показниками когнітивного критерію є повнота та міцність засвоєння знань. Вчена вважає, що інструментальний критерій – це ступінь сформованості професійних комунікативних умінь, необхідних для здійснення толерантної міжкультурної комунікації та характеризується повнотою та міцністю оволодіння професійними вміннями, самостійністю, усвідомленістю. Мотиваційний критерій передбачає ступінь сформованості професійних мотивів і установок на міжкультурну толерантність і основними показниками цього критерію є соціокультурна дистанція, потреба в спілкуванні з представниками іншої культури, активність. Л. Р. Слобожанкіна визначає, що рефлексивний критерій – це ступінь сформованості рефлексивної позиції, а саме: усвідомлення себе як носія культурних цінностей, задоволеність своїми досягненнями в області міжкультурної комунікації [9: 31].

На основі аналізу науково-педагогічної літератури з'ясовано, що міжкультурна толерантність – це якість особистості, яка складається з певних взаємопов'язаних компонентів. До структури міжкультурної толерантності ми відносимо такі компоненти: когнітивний, мотиваційно-стимулюючий, емоційно-оціночний, комунікативно-діяльний, особистісно-рефлексивний. Відповідно до структури міжкультурної толерантності в якості критеріїв ми виділили:

- пізнавальний критерій, який включає в себе знання про толерантність, міжкультурну толерантність, її суть, зміст; про якості толерантної особистості; знання іноземної мови; соціокультурні знання: про країну, мова якої вивчається, соціальні та культурні особливості, традиції, спосіб життя, правила етикету; знання основ міжкультурної комунікації (стилі спілкування, мова жестів, стиль ділової кореспонденції); спільне та відмінне у рідній культурі та іноземній;

- аксіологічний критерій, який включає в себе інтерес, бажання, готовність до міжкультурної взаємодії. Недостатньо володіти іноземною мовою, основами міжкультурної комунікації, знаннями про культурні реалії тієї чи іншої країни, потрібно ще й прагнути встановлювати міжкультурні контакти, прагнути до культурного взаємозбагачення;

- афективний критерій, який включає в себе ставлення людини до себе як самобутньої, неповторної особистості; почуття приналежності до рідної культури; позитивне емоційне сприйняття іншого, його думок, поглядів, способу життя;

- поведінковий критерій включає в себе впевненість в собі, вміння долати сформовані стереотипи, вміння здійснювати міжкультурну комунікацію на толерантній основі, вміння стримувати себе, уникати конфліктних ситуацій, адаптуватися до певних норм поведінки, вміння виступати в ролі посередника між культурами;

- особистісний критерій, який включає в себе моральні риси особистості, необхідні для толерантної взаємодії (емпатія, гуманність, стриманість, доброзичливість, відповідальність, перцепція та ін.); включає в себе осмислення людиною навколишнього світу, усвідомлення себе в цьому світі в якості носія певних культурних традицій, своєї діяльності і того, як її сприймають і оцінюють інші.

Показники та рівні сформованості міжкультурної толерантності були виділені нами відповідно до визначених критеріїв.

У науковій літературі "рівень" визначається як ступінь якості, величина і т. п., досягнуті у чому-небудь [12: 8: 547].

Розглядаючи толерантність як якість особистості людини, хочемо зазначити, що кожна з якостей особистості має свої характеристики, показники. Питання про показники толерантності неодноразово розглядали різні автори (А. Альошина, О. Асмолов, Н. Асташова, В. Глебкін, О. Грива, І. Гриншпун, П. Комогоров, Г. Олпорт, Г. Погодіна, О. Садохін, В. Собкін, Г. Солдатова, С. Щеколдіна та ін. (Таблиця 1.).

Таблиця 1.

Характеристики толерантної особистості

Автор	Характеристики, показники
Н. А. Асташова [4]	Гуманність, рефлексивність, відповідальність, мобільність, впевненість у собі та у своїх силах, стриманість, варіативність у підході до оточуючої дійсності, перцепція, емпатія, почуття гумору.
А. І. Альошина [3: 50], С. Д. Щеколдіна [13: 18], Г. О. Погодіна [14: 5].	<p>Стійкість особистості: емоційна стабільність; доброзичливість, ввічливість, терпіння; соціальна відповідальність; самостійність; соціальна релаксація.</p> <p>Емпатія: екстравертність; чутливість партнера; чемність; високий рівень співпереживання; здатність до рефлексії.</p> <p>Дивергентність мислення: відсутність стереотипів, забобонів; гнучкість, критичність мислення, вміння бачити альтернативні рішення.</p> <p>Мобільність поведінки: відсутність напруження у поведінці; відсутність тривожності; комунікативність; уміння знайти вихід зі складної ситуації; автономність поведінки; прогностицизм; динамізм.</p> <p>Соціальна активність: соціальна самоідентифікація; соціальна адаптованість; креативність; соціальний оптимізм; ініціативність.</p>

О. П. Садохін [15]	Реальна рівноправність між представниками різних народів; взаємна повага, доброзичливість і терпиме ставлення всіх членів суспільства до різних соціальних, культурних груп; рівні можливості для участі у політичному житті всіх членів суспільства; гарантоване законом збереження та розвиток культурної самобутності й мов національних меншин; реальна можливість дотримуватися традицій для всіх культур, які представлені у цьому суспільстві; свобода віросповідання за умови, що це не зачіпає прав і можливостей представників інших конфесій; співробітництво й солідарність у розв'язанні спільних проблем; відмова від негативних стереотипів у галузі міжетнічних і міжрасових ставлень.
Г. Оллпорт [16]	Орієнтація на себе; потреба у визначеності; прихильність до порядку; здатність до емпатії; віддання переваги свободі, демократії, пізнання самого себе; відповідальність; захищеність.
Г. У. Солдатова, Л. А. Шайгерова, О. Д. Шарова [17]	відмова від домінування, спричинення шкоди і насильства; співпраця, дух партнерства, готовність миритися з чужою думкою; повага людської гідності та прав інших; прийняття іншого таким, який він є; здатність поставити себе на місце іншого; повага права бути іншим; визнання різноманітності та рівності інших; терпимість до чужих думок, вірувань і поведінки.

Протилежною рисою толерантності є така риса особистості, як інтолерантність. До характеристик інтолерантної людини можна віднести: агресію, конфліктність, жорстокість, дратівливість, невпевненість в собі, тривожність, нестійкість особистості, інтравертність, некомунікабельність, егоїстичність, відсутність достатнього рівня освіти та культури [18: 53].

Можна продовжити перераховувати характеристики, які притаманні толерантним та інтолерантним людям, але ми запропонували основні ті, які, на наш погляд, найбільш часто проявляються.

Відповідно до зазначених критеріїв було встановлено рівні сформованості міжкультурної толерантності у студентів коледжів: низький, середній, високий.

Для студентів з *низьким рівнем* характерна відсутність уявлень про толерантність, міжкультурну толерантність, її суть, зміст; відсутність знань про те, якими якостями наділена толерантна особистість; відсутність соціокультурних знань: про країну, мова якої вивчається, соціальні та культурні особливості, традиції, спосіб життя; відсутність знань щодо правил мовного етикету; відсутність знань з основ міжкультурної комунікації (стилі спілкування, мова жестів, стиль ділової кореспонденції); відсутність вміння розрізняти подібне та відмінне в культурі рідної країни та країни мова, якої вивчається. Вони володіють іноземною мовою на низькому рівні. У студентів відсутня зацікавленість толерантністю, міжкультурною толерантністю, її суттю, змістом; відсутнє бажання сформувати таку важливу якість особистості, як толерантність; відсутнє бажання вивчати іноземну мову; відсутній інтерес до вивчення соціокультурної інформації; відсутня потреба у спілкуванні з представниками іншої культури. Їм притаманна завищена самооцінка; ціннісне ставлення до інших, людства, Батьківщини не сформоване; характерне неприйняття іншого як рівного, його думок, поглядів, способу життя. Такі студенти невпевнені у собі або надмірно самовпевнені; у них наявні стереотипи, упередження і т. п.; вони некомунікабельні; не здатні слухати інших; здійснюють міжкультурну комунікацію на основі агресії, дратівливості, жорстокості; у них наявні труднощі в процесі міжкультурної комунікації; такі студенти не вміють стримувати себе; відстоювати свою позицію або відстоюють свою позицію, принижуючи гідність інших; схильні до конфліктів; важко адаптуються до певних норм поведінки; не здатні виступати в ролі посередника між культурами; проявляють тривожність; володіють низьким рівнем освіти та культури. Вони не усвідомлюють себе як самобутню, неповторну особистість; у таких студентів відсутнє відчуття приналежності до рідної культури; таким особистостям притаманні егоїстичність, нестійкість особистості, інтравертність, прояв агресії, жорстокості, дратівливості та ін. до представників інших культур; прояв пасивності і байдужості до оточуючих.

Середній рівень. У студентів наявні загальні уявлення про толерантність, міжкультурну толерантність, її суть, зміст; поверхневі знання про якості, якими наділена толерантна особистість. Вони володіють іноземною мовою на достатньому рівні; недостатньо добре володіють соціокультурними знаннями: про країну, мова якої вивчається, соціальні та культурні особливості, традиції, спосіб життя; володіють правилами етикету рідної країни та загальними уявленнями про правила етикету в країні мова, якої вивчається; недостатньо володіють знаннями з основ міжкультурної комунікації (стилі спілкування, мова жестів, стиль ділової кореспонденції); недостатньо вміють розрізняти подібне та відмінне в культурі рідної країни та країни мова, якої вивчається. Такі студенти недостатньо зацікавлені толерантністю, міжкультурною толерантністю, її суттю, змістом; недостатньо проявляють бажання сформувати таку важливу якість особистості, як толерантність. У них виникає недостатнє бажання вивчати іноземну мову як засіб розширення знань та культурного збагачення; недостатньо проявляють інтерес до вивчення соціокультурної інформації; наявна недостатня потреба у спілкуванні з

представниками іншої культури. У таких студентів ціннісне ставлення до себе, інших, Батьківщини, людства, природи сформоване фрагментарно. Їм притаманне часткове позитивне емоційне сприйняття іншого, його думок, поглядів, способу життя; часткова невпевненість в собі; часткова здатність долати сформовані стереотипи, упередження і т. п. Студенти із середнім рівнем сформованості міжкультурної толерантності здійснюють спілкування лише зі знайомими, з представниками своєї культури; вміють слухати інших, але притаманна схильність і перебувати; лише не маючи можливості уникнути спілкування з представником іншої культури, здійснюють міжкультурну комунікацію з дотриманням толерантного спілкування лише з принципу "я вас терплю, тому що так потрібно". Вони недостатньо вміють використовувати навички міжкультурної комунікації; частково вміють стримувати себе; недостатньо вміють відстоювати свою позицію, не принижуючи інших; недостатньо вміють знаходити вихід із конфліктних ситуацій; володіють недостатнім рівнем освіти та культури. Студентам притаманний прояв емпатії, гуманності, стриманості, доброзичливості, відповідальності, перцепції та ін. до представників інших культур. Вони недостатньо відчують свою приналежність до рідної культури.

Високий рівень. Студенти відрізняються чіткістю уявлень про толерантність, міжкультурну толерантність, її суть, зміст. Вони мають знання про якості, якими наділена толерантна особистість. Студенти добре володіють іноземною мовою; соціокультурними знаннями: про країну, мова якої вивчається, соціальні та культурні особливості, традиції, спосіб життя; правилами етикету рідної країни та країни, мова якої вивчається. Мають гарні знання з основ міжкультурної комунікації (стилі спілкування, мова жестів, стиль ділової кореспонденції). Вони добре вміють розрізняти подібне та відмінне в культурі рідної країни та країни мова, якої вивчається. Студенти цікавляться толерантністю, міжкультурною толерантністю, її суттю, змістом; у них наявне бажання сформувати таку важливу якість особистості, як толерантність; вони мають велике бажання вивчати іноземну мову як засіб розширення знань та культурного збагачення. Студенти проявляють високий інтерес до вивчення соціокультурної інформації; у них наявна потреба у спілкуванні з представниками іншої культури. У таких студентів сформоване стійке ціннісне ставлення до себе як самобутньої, неповторної особистості, інших, Батьківщини, людства, природи; їм притаманне позитивне емоційне сприйняття іншого, його думок, поглядів, способу життя. Такі студенти впевнені в собі, володіють комунікабельністю, у них відсутні стереотипи, упередження і т. п. або вони здатні долати їх. Вони вміють слухати інших, здійснювати міжкультурну комунікацію на толерантній основі, застосовувати уміння міжкультурної комунікації, стримувати себе, відстоювати свою позицію, точку зору, не принижуючи інших, уникати та конструктивно вирішувати конфліктні ситуації. Студенти з високим рівнем сформованості міжкультурної толерантності здатні легко адаптуватися до певних норм поведінки, виступати в ролі посередника між культурами, вони володіють високим рівнем освіти та культури. Студентам притаманний прояв емпатії, гуманності, стриманості, доброзичливості, відповідальності, перцепції та ін. до представників інших культур. Вони добре відчують приналежність до рідної культури.

Висновок. Таким чином, аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив нам визначити такі критерії оцінки рівня сформованості міжкультурної толерантності студентів коледжів: пізнавальний, аксіологічний, афективний, особистісний, поведінковий. Комплексне застосування виділених критеріїв та показників дозволить визначити рівень сформованості міжкультурної толерантності у студентів коледжів.

Серед **подальших напрямків роботи** вважаємо доцільним розробити програму діагностики рівнів сформованості міжкультурної толерантності та визначити реальний стан сформованості міжкультурної толерантності студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Социологический энциклопедический словарь : на русском, английском, немецком, французском и чешском языках / [редактор-координатор академик РАН Г. В. Осипов]. – М. : Изд-во НОРМА (Издательская группа НОРМА–ИНФРА–М), 2000. – 488 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Алешина А. И. Формирование межкультурной толерантности лингвистов-переводчиков : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Алешина Алла Ивановна. – Оренбург, 2010. – 203 с.
4. Асташова Н. А. Проблема воспитания толерантности в системе образовательных учреждений / Н. А. Асташова // Толерантное сознание и формирование толерантных отношений (теория и практика) : [сб. науч.-метод. ст.]. – М. : Изд. Московского психолого-социального института, 2003. – С. 77–78.
5. Гималиев В. Г. Педагогические условия формирования социокультурной толерантности у студентов гуманитарных факультетов университета в процессе обучения иностранному языку : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Гималиев Вагиз Галялинович ; Чувашский гос. пед. ун-т им. И. Я. Яковлева. – Чебоксары, 2006. – 167 с.
6. Грива О. А. Толерантність в процесі становлення молоді в умовах полікультурного середовища : дис. ... доктора філософ. наук : 09.00.10 / Грива Ольга Анатоліївна ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2008. – 417 с.

7. Гриншпун И. Б. Понятие и содержательные характеристики толерантности / И. Б. Гриншпун // Толерантное сознание и формирование толерантных отношений (теория и практика) : [сб. науч.-метод. ст.]. – М. : Изд. Московского психолого-социального института, 2003. – С. 31–40.
8. Матієнко О. С. Виховання толерантності у старшокласників середніх загальноосвітніх ліцеїв Франції : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Матієнко Олена Степанівна ; Інститут проблем виховання АПН України. – Київ, 2006. – 208 с.
9. Слобожанкина Л. Р. Формирование межкультурной толерантности будущих специалистов в процессе иноязычной подготовки : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Слобожанкина Лейсан Рафаэлевна ; Магнитогорский гос. ун-т. – Магнитогорск, 2006. – 177 с.
10. Тодорцева Ю. В. Формування толерантності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Тодорцева Юлія Вікторівна ; Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 2004. – 280 с.
11. Маннанова М. А. Воспитание межкультурной толерантности студентов университета в лингвистическом образовании : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Маннанова Мария Александровна. – Оренбург, 2010. – 242 с.
12. Словник української мови : в 11 томах. – К. : Наукова думка, 1977. – Т. 8 – 928 с.
13. Щеколдина С. Д. Тренинг толерантности / Щеколдина Светлана Дмитриевна. – М. : Ось-89, 2004. – 80 с.
14. Погодина А. А. Толерантность : термин, позиция, смысл, программа / А. А. Погодина // История. "Первое сентября". – 2002. – № 11. – С. 4–5.
15. Садохин А. П. Толерантное сознание : сущность и особенности / А. П. Садохин // Толерантное сознание и формирование толерантных отношений (теория и практика) : [сб. науч.-метод. ст.] / Рос. акад. образования, Моск. психол.-соц. ин-т ; [ред. С. К. Бондырева]. – [2-е изд., стер.]. – Москва ; Воронеж : Изд-во МПСИ : МОДЭК, 2003. – С. 20–31.
16. Оллпорт Г. Природа предубеждения / Г. Оллпорт // Век толерантности : [научно-публицистический вестник]. – № 5. – М. : Изд-во МГУ, 2003. – С. 123–128.
17. Солдатова Г. У. Жить в мире с собой и другими : тренинг толерантности для подростков [Электронный ресурс] / [Солдатова Г. У., Шайгерова Л. А., Шарова О. Д.]. – М. : Генезис, 2000. – Режим доступа : <http://www.tolerance.ru/Git-v-mire.php?PrPage=Master>.
18. Ковальчук М. А. Толерантность как качество личности современного человека / М. А. Ковальчук // Ярославский педагогический вестник : Серия "Педагогика и психология". – 2005. – № 3. – С. 53–58.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Sotsiologicheskii entsiklopedicheskiy slovar : na russkom, angliyskom, nemetskom, frantsuzskom i cheshskom yazykakh [Encyclopedic Dictionary of Sociology : Russian, English, German, French and Czech] / [redaktor-koodinator akademik RAN G. V. Osipov]. – M. : Izd-vo NORMA (Izdatskaya gruppa NORMA-INFRA-M), 2000. – 488 s.
2. Goncharenko S. U. Ukrayinskyi pedagogichniy slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary] / S. U. Goncharenko. – K. : Lybid, 1997. – 376 s.
3. Aleshina A.I. Formirovanie mezhkulturnoy tolerantnosti lingvistov-perevodchikov [The Formation of the Linguists-Interpreters' Intercultural Tolerance] : diss. ... kand. ped. nauk : 13.00.08 / Aleshina Alla Ivanovna. – Orenburg, 2010. – 203 s.
4. Astashova N. A. Problema vospitaniia tolerantnosti v sisteme obrazovatel'nykh uchrezhdeniy [The Problem of the Tolerance Education in the System of the Educational Establishments] / N. A. Astashova // Tolerantnoe soznanie i formirovanie tolerantnykh otnosheniy (teoriia i praktika) [Tolerance and Formation of Tolerant Relations (Theory and Practice)] : [sb. nauch.-metod. st.]. – M. : Izd. Moskovskogo psikhologo-sotsialnogo instituta, 2003. – S. 74–85.
5. Gimaliev V. G. Pedagogicheskie usloviya formirovaniya sotsiokulturnoy tolerantnosti u studentov gumanitarnykh fakultetov universiteta v protsesse obucheniya inostrannomu yazyku [Pedagogical Conditions of the Socio-Cultural Tolerance Formation among Students of the University Humanities Faculties in the Process of Learning a Foreign Language] : diss. ... kand. ped. nauk : 13.00.08 / Gimaliev Vagiz Galyaldinovich ; Chuvashskiy gos. ped. un-t im. I. Ya. Yakovleva. – Cheboksary, 2006. – 167 s.
6. Gryva O. A. Tolerantnist v protsesi stanovlennia molodi v umovakh polikulturnogo seredovishcha [Tolerance in the Youth Formation Process in the Multicultural Environment] : dys. ... doktora filosof. nauk : 09.00.10 / Gryva Olga Anatoliyivna ; Natsionalnyi pedagogichniy universytet imeni M. P. Dragomanova. – Kyiv, 2008. – 417 s.
7. Grinshpun I. B. Ponyatie i sodержatelnye kharakteristiki tolerantnosti [Concept and the Main Tolerance Characteristics] / I. B. Grinshpun // Tolerantnoe soznanie i formirovanie tolerantnykh otnosheniy (teoriya i praktika) [Tolerance and Formation of Tolerant Relations (Theory and Practice)] : [sb. nauch.-metod. st.]. – M. : Izd. Moskovskogo psikhologo-sotsialnogo instituta, 2003. – S. 31–40.
8. Matienko O. S. Vykhovannia tolerantnosti u starshoklasnykiv serednikh zagalnoosvitnikh litseyiv Frantsii [Bringing up the Tolerance among High School Students of Secondary Schools of France] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.07 / Matienko Olena Stepanivna ; Instytut problem vykhovannia APN Ukrainy. – Kyiv, 2006. – 208 s.
9. Slobozhankina L. R. Formirovanie mezhkulturnoy tolerantnosti budushchikh spetsialistov v protsesse inoyazychnoy podgotovki [The Formation of Intercultural Tolerance among Future Professionals in the Process of the Language Training] : diss. ... kand. ped. nauk : 13.00.08 / Slobozhankina Leysan Rafaelevna ; Magnitogorskiy gos. un-t. – Magnitogorsk, 2006. – 177 s.
10. Todortseva Yu. V. Formuvannia tolerantnosti maibutnikh uchyteliv u protsesi profesiynoy pidgotovki [The Tolerance Formation of Future Teachers during the Process of the Professional Training] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Todortseva Yuliia Viktorivna ; Pivdenoukrainskiy derzh. pedagogichniy un-t im. K. D. Ushynskogo. – O., 2004. – 280 s.

11. Mannanova M. A. Vospitanie mezhkulturnoy tolerantnosti studentov universiteta v lingvisticheskom obrazovanii [The University Students' Intercultural Tolerance Education during the Linguistic Education] : diss. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 / Mannanova Mariya Aleksandrovna. – Orenburg, 2010. – 242 s.
12. Slovník ukrajinskoy movy : v 11 tomakh [Dictionary of Ukrainian Language : in 11 Volumes]. – K. : Naukova dumka, 1977. – T. 8 – 928 s.
13. Shchekoldina S. D. Trening tolerantnosti [Training Tolerance] / Svetlana Dmitrievna Shchekoldina. – M. : Os-89, 2004. – 80 s.
14. Pogodina A. A. Tolerantnost : termin, pozitsiya, smysl, programma [Tolerance : Term, Position, Meaning, Programme] / A. A. Pogodina // Istoriya. "Pervoe sentyabrya" [History. "The First September"]. – 2002. – № 11. – S. 4–5.
15. Sadokhin A. P. Tolerantnoe soznanie : sushchnost i osobennosti [Tolerance : the Nature and Characteristics] / A. P. Sadokhin // Tolerantnoe soznanie i formirovanie tolerantnykh otnosheniy (teoriya i praktika) [Tolerance and Formation of Tolerant Relations (Theory and Practice)] : [sb. nauch.-metod. st.] / Ros. akad. obrazovaniya, Mosk. psikhol.-sots. in-t ; [red. S. K. Bondyрева]. – [2-e izd., ster.]. – Moskva ; Voronezh : Izd-vo MPSI : MODEK, 2003. – S. 20–31.
16. Allport G. Priroda predubezhdeniya [Nature of Prejudice] / G. Allport // Vek tolerantnosti : [nauchno-publitsisticheskiy vestnik] [Age of Tolerance]. – № 5. – M. : Izd-vo MGU, 2003. – S.123–128.
17. Soldatova G. U. Zhit v mire s soboy i drugimi : trening tolerantnosti dlya podrostkov [Live in Peace with Yourself and Others : Training Tolerance for Teens] [Elektronnyy resurs] / [Soldatova G. U., Shaygerova L. A., Sharova O. D.]. – M. : Genezis, 2000. – Rezhym dostupu : <http://www.tolerance.ru/Git-v-mire.php?PrPage=Master>.
18. Kovalchuk M. A. Tolerantnost kak kachestvo lichnosti sovremennogo cheloveka [Tolerance as a Modern Man's Trait of the Personality] / M. A. Kovalchuk // Yaroslavskiy pedagogicheskiy vestnik : Seriya "Pedagogika i psikhologiya" [Yaroslavl Pedagogical Journal : Series "Pedagogy and Psychology"]. – 2005. – №3. – S. 53–58.

Матеріал надійшов до редакції 26.05. 2014 р.

Барбелко Н. С. Критериально-показательная характеристика уровней сформированности межкультурной толерантности студентов колледжей в процессе изучения иностранного языка.

В статье представлены уровни сформированности межкультурной толерантности, критерии и показатели. На основе анализа научно-педагогической литературы установлено, что межкультурная толерантность состоит из определенных взаимосвязанных компонентов, в частности, таких как: когнитивный, мотивационно-стимулирующий, эмоционально-оценочный, коммуникативно-деятельностный, лично-рефлексивный. В качестве критериев выделены: познавательный, аксиологический, аффективный, поведенческий, личностный. В соответствии с критериями сформированности межкультурной толерантности установлены уровни (высокий, средний, низкий) и показатели.

Ключевые слова: межкультурная толерантность, компонент, критерий, показатель, уровень.

Barbelko N. S. The Criterion-Indicational Description of Levels of College Students' Intercultural Tolerance in the Process of Learning a Foreign Language.

The article represents the levels of formation of intercultural tolerance, criteria and indicators. On the basis of the analysis of the scientific and educational literature it is found that the intercultural tolerance consists of certain interrelated components, such as: cognitive, motivationally-stimulating, emotionally-evaluative, communicatively-active, personally-reflective. Such criteria are selected as: cognitive, axiological, affective, behavioral, personal. The levels (high, medium, low) and indicators of the intercultural tolerance formation are established according to the criteria of its formation.

Key words: intercultural tolerance, component, criterion, indicator, level.